Balkan Spectrum Journal

Maria Yordanidu'nun *Loksandra* Romanında Algısal Mekân Olarak İstanbul*

ÖZ

Çağdaş Yunan edebiyatının Otuz Kuşağı yazarları arasında yer alan Maria Yordanidu, edebî üretime görece geç bir dönemde başlamış, 1963 yılında yayımlanan *Loksandra* adlı romanıyla kısa sürede hem okurların hem de edebiyat çevrelerinin dikkatini çekmiştir. Yarı otobiyografik özellikler taşıyan *Loksandra* adlı romanında 19. yüzyıl sonu ile 20. yüzyıl başı İstanbul'u konu edinmiştir. Yazar, İstanbul'un tarihsel ve kültürel dokusunu semtler, mahalleler, ev içi yaşam alanları, dinî yapılar ve kamusal mekânlar aracılığıyla yansıtmıştır. Doğup büyüdüğü İstanbul'un gündelik yaşamını, kültürel atmosferini ve toplumsal yapısını yalın ve ayrıntılı betimlemelerle aktaran Yordanidu, anlatıyı ana karakter *Loksandra*'nın torunu Anna'nın bakış açısıyla sunmuş ve kente duyulan özlem ekseninde şekillenen geçmişe dönük bir yaşamı yansıtmıştır.

Bu bağlamda İstanbul, anlatıda olayların geçtiği bir mekân olmanın ötesinde bireysel hafızanın, kültürel aidiyetin ve toplumsal ilişkilerin şekillendiği algısal bir mekân olarak öne çıkmaktadır. Anlatı boyunca mahalleler, semtler, ev içi alanlar ve kamusal mekânlar aracılığıyla şehrin çokkültürlü yapısı ile toplumsal yaşamın dinamikleri ön plandadır. Bu çalışmada *Loksandra* romanındaki İstanbul temsili, mekân kuramı doğrultusunda incelenecek ve anlatıda merkezi konumda bulunan mahallelerin, semtlerin ve kamusal mekânların anlatı mekânı olarak nasıl kurgulandığı değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Çağdaş Yunan Edebiyatı, İstanbul, Kent Edebiyatı, Maria Yordanidu, Otuz Kuşağı.

YAZAR
Dr. Müzeyyen HACIPAŞAOĞLU
Ankara Üniversitesi, Türkiye
ORCID: 0000-0003-4980-1901
E-posta: pmemet@ankara.edu.tr
Sorumlu yazar

MAKALE TÜRÜ
Araştırma Makalesi

BAŞVURU TÜRÜ
Davetli Makale

DEĞERLENDİRME TÜRÜ
Editoryal Değerlendirme

MAKALE GEÇMİŞİ
Geliş: 24 Mayıs 2026
Kabul: 3 Haziran 2026
Yayın: 29 Haziran 2026

DOI
https://doi.org/10.71350/balkansj.4

ATIF
Hacıpaşaoğlu, Müzeyyen. 2026. "Maria Yordanidu'nun Loksandra Romanında Algısal Mekân Olarak İstanbul." Balkan Spectrum Journal 1 (1): 76-91.

LİSANS
Açık erişim: CC BY 4.0.

* Bu çalışma, "Çağdaş Yunan Edebiyatında Mekân Olarak İstanbul: 'Leonis,' 'Loksandra' ve 'Hacı Manuil' Romanları" başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir. Bkz. Miouzegien Pelevan Memet, "Çağdaş Yunan Edebiyatında Mekân Olarak İstanbul: 'Leonis,' 'Loksandra' ve 'Hacı Manuil' Romanları" (yüksek lisans tezi, Trakya Üniversitesi, 2019).

Balkan Spectrum Journal

İstanbul as a Perceptual Space in Maria Yordanidu's *Loksandra*[**]

ABSTRACT

Maria Yordanidu, a member of the "Thirty Generation" of contemporary Greek literature, began her literary career relatively late in life but quickly captured the attention of both readers and literary circles with her novel **Loksandra**, published in 1963. In her semi-autobiographical novel "*Loksandra*", she explores Istanbul at the turn of the 19th and 20th centuries. The author reflects Istanbul's historical and cultural fabric through its neighborhoods, districts, domestic living spaces, religious structures, and public spaces. Yordaniu conveys the daily life, cultural atmosphere, and social structure of Istanbul—the city where she was born and raised—through simple yet detailed descriptions. She presents the narrative from the perspective of Anna, the granddaughter of the main character *Loksandra*, and reflects a life shaped by nostalgia for the city.

In this context, İstanbul emerges in the narrative not only as a setting in which events take place, but also as a perceptual space where individual memory, cultural belonging, and social relations are shaped. Throughout the narrative, the city's multicultural character and the dynamics of social life are foregrounded through its neighbourhoods, districts, domestic spaces, and public spaces. This study examines the representation of İstanbul in *Loksandra* within the framework of literary theories of space and evaluates how the neighbourhoods, districts, and public spaces central to the narrative are constructed as narrative spaces.

Keywords: Modern Greek Literature, İstanbul, Urban Literature, Maria Yordanidu, Generation of the Thirties.

AUTHOR
Müzeyyen HACIPAŞAOĞLU Phd
Ankara University, Turkiye
ORCID: 0000-0003-4980-1901
E-mail: pmemet@ankara.edu.tr
Corresponding author

ARTICLE TYPE
Research Article

SUBMISSION TYPE
Invited Article

EVALUATION TYPE
Editorial Evaluation

ARTICLE HISTORY
Received: May 24, 2026
Accepted: June 3, 2026
Published: June 29, 2026

DOI
https://doi.org/10.71350/balkansj.4

CITE AS
Hacıpaşaoğlu, Müzeyyen. 2026. "İstanbul as a Perceptual Space in Maria Yordanidu's Loksandra." Balkan Spectrum Journal 1 (1): 76-91.

LICENSE
Open access under CC BY 4.0.

[**] This study is based on a Master's thesis entitled "Çağdaş Yunan Edebiyatında Mekân Olarak İstanbul: 'Leonis,' 'Loksandra' ve 'Hacı Manuil' Romanları", See Miouzegien Pelevan Memet, "Çağdaş Yunan Edebiyatında Mekân Olarak İstanbul: 'Leonis,' 'Loksandra' ve 'Hacı Manuil' Romanları" (yüksek lisans tezi, Trakya Üniversitesi, 2019).

EXTENDED ABSTRACT

This study examines how İstanbul is constructed as a space in Maria Yordanidu's novel *Loksandra*. Yordanidu, who is chronologically situated within the Generation of the Thirties in Modern Greek literature, began her literary production at a late age and reached a wide readership with Loksandra, published in 1963. This semi-autobiographical novel draws on the author's childhood memories, her longing for İstanbul, and her family history. In the novel, İstanbul is presented through the perspective of Loksandra's granddaughter and has a narrative structure in which individual and collective memory are interwoven through a nostalgic return to the past. The main aim of this article is to reveal how İstanbul is represented in *Loksandra* as a cultural, historical, social, and perceptual space beyond its function as a physical setting. In the novel, İstanbul becomes visible through the daily life of the Greek Orthodox community, family relations, religious practices, food culture, and relations established with different communities. The city stands out through its districts, streets, domestic spaces, churches, holy springs, educational institutions, and public spaces.

The theoretical framework of the study is structured around the narrative function of space, social space, spaces of memory, and perceptual space. Henri Lefebvre's approach to space as produced by social relations allows İstanbul in the novel to be read as a social field shaped by the daily practices of different ethnic, religious, and cultural groups. Gaston Bachelard's ideas that associate space with memory, lived experience, and imagination are significant in interpreting the bond established between spaces such as the house, kitchen, garden, and sacred places and the inner world of the characters. In this context, İstanbul is constructed in the novel as a space where social relations are produced and individual memory is shaped.

Maria Yordanidu's literary identity is shaped by a memory-based narrative mode, a plain style and a keen sense of observation. The author transferred her childhood years in İstanbul and the social transformations she witnessed into literature in her later years. In *Loksandra*, the emphasis falls less on complex fictional techniques than on lived experience, remembrance, and the details of everyday life. İstanbul Greek expressions, names of dishes, neighbourhood relations, disappearing professions, and forms of everyday speech give vitality to the narrative. Thus, the work contributes to the preservation of a disappearing way of life within literary memory.

The general appearance of İstanbul in the novel is also remarkable in terms of its historical and geographical dimensions. At the moment of Dimitro's first arrival in the city, İstanbul is described as the "queen of cities," revealing the profound effect it has on the characters. Situated between the Black Sea and the Sea of Marmara and presented as a meeting point of East and West, İstanbul gains the quality of a historical and symbolic center around Hagia Sophia. These descriptions do more than convey the visual beauty of the city, as they also emphasize its historical depth and cultural weight.

Districts occupy an important place in the spatial structure of the novel. Kurtuluş, known in the novel as Tatavla, is one of the principal spaces representing the collective identity of the İstanbul Greek community. Kurtuluş is constructed as an area that preserves the continuity of Greek culture through its schools, sports clubs, taverns, churches, coffeehouses, and the Baklahorani Carnival. The reference to the district with the expression "Why, this is Greece!" shows the strong bond this space establishes with Greek identity. Unlike Westernized Beyoğlu and Galata, Kurtuluş has the quality of a perceptual space where old traditions are preserved and communal solidarity is strongly experienced. The Fener district, on the other hand, stands out in the novel as the intellectual and cultural center of the Greek community. Although Fener is not described in detail in the narrative, it is stated that the district preserves its intellectual importance for the Greeks despite having lost its former splendor. The cultural influence of the Phanar Greek Orthodox College supports the historical value of the district for İstanbul Greeks and Greek identity. Districts such as Arnavutköy, Büyükdere, and Tarabya are associated with the European side and with Greek and European communities.

The cosmopolitan structure of İstanbul is one of the most prominent elements of the novel. The association of the European side with Greeks and European communities, and of the Anatolian side with Turkish and Muslim life practices, reveals the cultural diversity of the city. Ramadan drums, the sounds of the call to prayer, neighborhood customs, professional groups, and everyday relations form the sensory and social texture of İstanbul. In the work, Turks, Greeks, Armenians, Jews, Albanians, and

Tatars are presented as communities living together within certain boundaries. Loksandra's respectful attitude toward ordinary Turkish people becomes clear through the distinction she establishes between the people and the administration. This shows that the culture of coexistence in the novel is built on distance, mutual recognition, and everyday contact.

Bakırköy, on the other hand, appears in the novel as a space directly connected with Loksandra's sense of belonging. With its location overlooking the Sea of Marmara, natural surroundings, and calm atmosphere, Bakırköy is a living space where Loksandra finds peace. Through the tables she prepares, she brings together relatives from Kadıköy, Kurtuluş, and the Bosphorus area, transforming the district into a meeting space where family ties and social solidarity are established. The Balıklı Church of the Virgin Mary and its holy spring constitute one of the most important examples of sacred space in the novel. Also known as Zoodohos Pigi, the church is described as a place where Loksandra finds peace, prays, and seeks healing. The church's historical background extending to the Byzantine period, the healing power of the holy spring, the legend of the fish, the Orthodox cemetery, the hospital, and charitable institutions increase the value of this space in terms of collective memory.

The Üsküdar American Girls' College is associated in the novel with women's education, modernization, and individual emancipation. Anna's being sent to this school represents the encounter of Greek women with modern education beyond the traditional understanding of domestic education. The college's large parks, wooden buildings, and atmosphere in which children move freely create a perceptual space that evokes a sense of peace and freedom for Anna. In this respect, the school stands out as a transformative space in terms of women's participation in social life and individual development.

In Modern Greek literature, *Loksandra* is one of the significant works that foregrounds İstanbul through its historical, cultural, and social dimensions. Yordanidu blends her childhood memories with collective memory and represents the daily life of İstanbul's Greek Orthodox community, its cosmopolitan structure, sacred spaces, and domestic culture. In the novel, İstanbul comes to the fore as a perceptual space that shapes the inner world of the characters, carries collective memory, and gains meaning through the daily life practices of different communities. In this respect, *Loksandra* offers a valuable narrative example for understanding the spatial representation of İstanbul in Modern Greek literature.

Giriş

Çağdaş Yunan edebiyatında özellikle Otuz Kuşağı ile düzyazı alanında toplumsal gerçeklik ve bireysel deneyim belirginlik kazanmıştır. Bu kuşak içerisinde değerlendirilen Maria Yordanidu edebî üretime görece geç bir dönemde başlamış, 1963 yılında yayımlanan *Loksandra* adlı romanıyla kısa sürede hem okurların hem de edebiyat çevrelerinin dikkatini çekmiştir. Yarı otobiyografik unsurlar barındıran bu eserde yazar, doğup büyüdüğü İstanbul'un gündelik yaşamını, kültürel atmosferini ve toplumsal yapısını yalın ve ayrıntılı betimlemelerle aktarmıştır. Anlatıda İstanbul, ana karakter Loksandra'nın torunu Anna'nın bakış açısıyla sunulmuş ve kente duyulan özlem ekseninde şekillenen geçmişe dönük bir yaşam yansıtılmıştır.[1]

Bu yönüyle *Loksandra*, bireysel hatıraların yanı sıra İstanbul'un çokkültürlü yapısını ve Rum toplumunun gündelik yaşamını merkeze almıştır. Eserde bireysel yaşam hikâyeleri ön planda tutulurken, İstanbul toplumsal ve kültürel ilişkilerin şekillendiği algısal bir mekân olarak kurgulanmıştır. Bu doğrultuda semtler, mahalleler, sokaklar ve ev içi yaşam alanları karakterlerin deneyimleriyle ilişkilendirilerek toplumsal aidiyet duygusunun oluşumundaki rolleriyle yansıtılmıştır. Özellikle ev içi mekânlar ile mutfak ve sofra etrafında gelişen olay örgüleri, Rum toplumunun geleneksel değerlerini, aile yapısını ve kültürel sürekliliğini ortaya koymaktadır. Mahalle yaşamıysa komşuluk ilişkileri, karşılıklı dayanışma ve birlikte yaşama kültürü üzerinden aktarılmıştır. Roman boyunca İstanbul'un farklı semtlerine yer verilmesi şehrin mekânsal çeşitliliğinin belirgin bir biçimde izlenebilmesine olanak sağlamaktadır.

Galata'nın dar sokaklarından Beyoğlu'nun canlı atmosferine, Bakırköy'ün tarihsel birikiminden Balıklı'nın kutsal ve manevi dinginliğine, Kurtuluş'un Rum kültürünü yansıtan dokusundan Üsküdar'ın huzur veren kıyılarına uzanan geniş bir mekânsal çeşitlilik aracılığıyla şehrin zengin dokusu ortaya konulmuştur. Bunun yanı sıra Fener, Karaköy ve Kumkapı gibi ticaret ve kültür merkezlerinden,

[1] Mario Vitti, *Istoria tis neoellinikis logotechnias* (Atina: Ekdoseis Odisseas, 2003), 470–73.

Beylerbeyi, Çengelköy ve Arnavutköy gibi Boğaz yerleşimlerinden, Adalar'ın sayfiye alanlarından Çatalca'nın kırsalına uzanan mekânlara yer verilmiştir. Anlatıda Ayasofya ve Bizans Surları gibi görkemli yapılar şehrin tarihini temsil ederken, Fener Rum Erkek Lisesi ve Üsküdar Amerikan Koleji gibi eğitim kurumları ile şehrin farklı bölgelerindeki toplumsal ve kültürel çeşitlilik yansıtılmıştır. Bu mekânsal çeşitlilik, İstanbul'un coğrafi bir mekân olmanın ötesinde her semtte farklı bir dilin yankılandığı, mutfaklardan iştah açıcı kokuların yükseldiği ve çeşitli dinî inanışların birbirine karıştığı duyusal bir derinliğe sahip algısal bir mekân olarak kurgulandığını göstermektedir. Bu bağlamda Maria Yordanidu, kentin kozmopolit yapısını anılarıyla ve deneyimleriyle ilişkilendirerek İstanbul'u kültürel belleğin yeniden üretildiği bir mekân olarak kurgulamıştır.[2]

1. Maria Yordanidu ve Çağdaş Yunan Edebiyatındaki Yeri

Maria Yordanidu, 23 Eylül 1897'de İstanbul'da doğmuş ve 6 Kasım 1989'da Atina'da hayatını kaybetmiştir. Çocukluk yıllarını (1901-1909) İstanbul ve Pire arasında geçiren yazar, geleneksel bir aile ortamında yaşamında derin izler bırakan, en ünlü romanına adını veren büyükannesi Loksandra ile birlikte büyümüş ve mutlu bir çocukluk dönemi geçirmiştir. Ortaöğrenimini İstanbul Amerikan Koleji'nde tamamlamıştır. 1914 yılında Rusya'nın Batum bölgesine yaptığı bir ziyaret sırasında savaş koşulları nedeniyle memleketine dönememiş ve eğitimini burada sürdürmek zorunda kalmıştır. Lise eğitimini İngilizce özel dersler vererek kendi imkânlarıyla tamamlamıştır. 1919 yılında -Mütareke Döneminde- İstanbul'a dönen yazar, bir ticaret şirketinde çalışmaya başlamış ve kısa bir süre sonra İskenderiye'ye taşınmıştır. 1923 yılında Atina'ya yerleşerek yaşamının geri kalanını burada sürdürmüştür. Yordanidu'nun yaşamı, 20. yüzyılın çalkantılı tarihsel süreçleri içinde şekillenmiştir. Dönemin siyasal atmosferinde Yunan Komünist Partisi (KKE) ile bağlantılı olması ve uzun yıllar Sovyetler Birliği'nin diplomatik temsilciliklerinde görev yapması, yaşamını şekillendiren başlıca unsurlar arasında yer almaktadır. Yunanistan'da Metaksas rejimi (1936-1941), İkinci Dünya Savaşı, Alman işgali ve İç Savaş gibi kritik dönemlere tanıklık eden yazar, bu süreçte siyasi görüşleri nedeniyle sürgüne gönderilmiş ve çeşitli zorluklarla karşılaşmıştır. Tüm olumsuzluklara rağmen güçlü gözlem yeteneğini ve eleştirel bakışını korumuş, dogmatik yaklaşımlardan uzak bir entelektüel duruş sergilemiştir.[3]

Yordanidu, İstanbul'da geçirdiği çocukluk yıllarını, tanık olduğu savaşları ve yaşamı boyunca edindiği deneyimleri ileri yaşlarında edebiyata aktarmaya karar vermiştir. 66 yaşında kaleme aldığı *Loksandra* adlı yarı otobiyografik romanıyla 1963 yılında edebiyat dünyasında tanınmış ve geniş bir okur kitlesine ulaşmıştır. Edebî üretiminde güçlü bir kurgu tekniğinden ziyade anı ve çağrışımlara dayalı anlatım tekniğini tercih eden yazar, içten üslubuyla dikkat çekmiştir. Yalın ve akıcı bir dil kullanan Yordanidu, kendi deneyimlerini ve toplumsal dönüşümleri realizm doğrultusunda ele almıştır. Gösterişten uzak anlatımı, ölçülü betimlemeleri ve abartıdan kaçınan yaklaşımı, eserlerine özgünlük kazandırmıştır. Diyaloglarda İstanbul Rumlarının gündelik diline ve kültürel ifadelerine yer vererek anlatının inandırıcılığını pekiştirmiştir. Bu yönüyle Yordanidu, çağdaş Yunan edebiyatında kendine özgü anlatım tarzıyla öne çıkan yazarlardan biri olarak değerlendirilmektedir. Unutulmaya yüz tutmuş bir dönemi ve sıradan insanların yaşamını merkeze alması, eserlerine tarihsel ve toplumsal açıdan kalıcı bir değer kazandırmıştır.[4]

Yazar 1978 yılında, eserlerinde İstanbul'u ve İstanbul Rum toplumunun kültürel mirasını konu edinmesinden dolayı İstanbul Rum Ortodoks Patrikhanesi tarafından Altın Haç (Χρυσό Σταυρό) nişanı ile Ekümenik Taht'ın Arhondissa (Οφφίκιο της Αρχόντισσας του Οικουμενικού Θρόνου) ünvanına layık görülmüştür.[5]

2. Bir İstanbul Düşü Olarak *Loksandra*

Yazarın *Loksandra*'yı kaleme alma amacı kendi ifadesiyle, yaşamı boyunca biriktirdiği hatıraları ve şehre duyduğu derin sevgiyi dile getirme arzusuna dayanmaktadır. Eser, gündelik yaşamın ayrıntılarını, insan

[2] Miouzegien Pelevan Memet, "Çağdaş Yunan Edebiyatında Mekân Olarak İstanbul: 'Leonis,' 'Loksandra' ve 'Hacı Manuil' Romanları" (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi, 2019), 84–88.
[3] Lina Kasdagli, "Maria Iordanidou," *Nea Estia* 126, no. 1498 (1989): 1584–1585.
[4] Aleksis Ziras, "Maria Iordanidou," in *Leksiko neoellinikis logotechnias: Prosopa, erga, revmata, ori* (Atina: Patakis, 2007), 920.
[5] Charalampos K. Vaios, *Mnimi tis allis ochthis* (Atina: Ekdoseis Tsoukatou, 1999), 53–54.

ilişkilerini ve İstanbul'un kültürel dokusunu içten bir anlatımla ele almasıyla, kısa sürede okurların ilgisini çekmiş ve çok sayıda baskı yapılmıştır.[6] Eser, gördüğü yoğun ilginin ardından aynı adla televizyon dizisine de uyarlanmıştır. Grigoris Grigoriou yönetmenliğinde 1980-1981 yılları arasında otuz bölüm hâlinde yayımlanan uyarlama, Loksandra'nın ileri yaşta dört çocuklu dul Dimitros ile evlenmesiyle başlayan yaşamını ve Birinci Dünya Savaşı öncesi İstanbul'un toplumsal yapısını izleyiciye aktarmıştır.[7]

İstanbul Rum toplumunun gündelik yaşamını, değerlerini ve kültürel atmosferini yansıtan roman, kaybolmaya yüz tutmuş yaşam biçiminin ve kolektif hafızanın edebî bir ifadesi niteliğindedir. Maria Karavia'nın da belirttiği üzere, Yordanidu bu eserinde yalnızca bir kadının ya da ailenin hikâyesini değil, İstanbul'dan Atina'ya uzanan bir toplumsal deneyimi, bir yaşam tarzını ve kültürel sürekliliği konu edinmiştir. Romanın başarısı yalnızca nostaljik bir atmosfer yaratmasından değil, gündelik yaşamın sadeliğini inandırıcı biçimde yansıtmasından da kaynaklanmaktadır. Bu doğrultuda Maria Yordanidu, anı ve gözleme dayalı içten ve yalın anlatımıyla İstanbul'un kozmopolit yapısını bireysel deneyimlerle harmanlayarak esere tarihsel ve duygusal bir derinlik kazandırmıştır.[8]

Loksandra, yazarın büyükannesine ve kendi çocukluk anılarına dayanan yarı otobiyografik bir romandır. Eserde, İstanbul doğumlu ana karakter Loksandra etrafında şekillenen aile yaşamı, bireysel hafıza ve toplumsal yaşam aktarılmaktadır. Romanda Loksandra karakteri yazarın büyükannesini, Anna karakteri ise doğrudan yazarı temsil etmektedir. Anna'nın Amerikan Koleji'nde eğitim görmesi, bir dönem Atina'da yaşadıktan sonra İstanbul'a geri dönüşü gibi yaşam kesitleriyle yazar, kendi hayatını akıcı ve içten bir anlatımla kurmaca dünyaya taşımıştır.

Eser, 1870'li yıllar ve sonrasını konu edinmesine rağmen, Osmanlı İmparatorluğu'nun siyasal gelişmelerini anlatının merkezine doğrudan taşımamaktadır. Ancak dönemin tarihsel arka planı tamamen dışlanmamış, Osmanlı-Rus Savaşı (1877–1878) ve ardından 3 Mart 1878 tarihinde imzalanan Ayastefanos (Yeşilköy) Antlaşması gibi önemli olaylara dolaylı göndermeler yapılarak özellikle Rum toplumunun siyasal ve gündelik yaşamda sahip olduğu imtiyazlara dikkat çekilmiştir. Benzer şekilde Fener Rum Patrikhanesi, Rum eğitim kurumları ve 19. yüzyılda İstanbul'da meydana gelen büyük yangınlara da yer verilerek dönemin tarihsel ve toplumsal atmosferi okuyucuya hissettirilmiştir. Taht mücadeleleri ve siyasal dönüşümler, Abdülmecid ve Abdülhamid gibi tarihsel figürlere yapılan örtük ve dolaylı göndermeler aracılığıyla anlatıya dâhil edilmiştir. Siyasal gelişmelerin geri planda tutulması, Maria Yordanidu'nun anlatının odağını gündelik yaşam pratikleri ve toplumsal deneyimler üzerine kurma tercihinden kaynaklanmaktadır. Ancak Osmanlı yönetimine yönelik eleştirel tutum, "lanetlenmiş" [αδικιωρισμένος/adikiorismenos] gibi argo ifadeler aracılığıyla açık biçimde dile getirilmiş ve bu söylem üzerinden iktidara karşı duyulan hoşnutsuzluk yansıtılmıştır. Bu durum, Çağdaş Yunan edebiyatında Türk yönetici imgesine ilişkin anlatı geleneğiyle ilişkilendirilebilir. Söz konusu imge, Yunan devletinin kuruluş sürecinde yaşanan tarihsel deneyimlerin ve kolektif hafızada yer eden travmatik olayların etkisiyle şekillenmiş siyasal, kültürel ve ideolojik dinamikler doğrultusunda edebî metinlere de yansımıştır.[9]

Bununla birlikte romanda, iki kültürün bir arada yaşadığı toplumsal yapıda halkın devlet politikalarıyla doğrudan ilişkilendirilmemesi de dikkat çekicidir. Gündelik yaşam içinde halklar arasında kurulan yakınlık, karşılıklı saygı ve birlikte yaşama kültürü, yönetime yönelik eleştirel ve olumsuz bakışla karşıt bir şekilde konumlandırılmıştır. Anlatının genelinde halk ile yönetim arasında belirgin bir ayrım yapılarak, siyasal otoriteye yönelik olumsuz tutumun doğrudan toplumun tamamına yönelmediği mesajı verilmiştir.

Bunun yanı sıra eserde, hamam kültürüne de yer verilmektedir. Romanda, Rum kadınlarının, Türk kadınlarıyla benzer biçimde haftanın belirli günlerinde hamama giderek yanlarında getirdikleri yiyeceklerle sazlı sözlü eğlenceler düzenledikleri betimlenmektedir. Bu betimlemeler, farklı etnik ve kültürel topluluklar arasında paylaşılan ortak yaşamı ve kültürel etkileşimi yansıtmaktadır. Eserde hamam, yemek ve çay kültürü gibi unsurların ayrıntılı biçimde betimlenmesi, fetih sonrasında Rum

[6] Kasdagli, "Maria Iordanidou," 1585.
[7] "Loksandra," *ERT Archive*, accessed February 13, 2026, https://archive.ert.gr/7672/
[8] Maria Karavia, "Loksandra saranta chronia meta," *Nea Estia* 155, no. 1764 (2004): 173–174.
[9] Herkül Millas, *Türk Romanı ve "Öteki": Ulusal Kimlikte Yunan İmajı* (İstanbul: Sabancı Üniversitesi Yayınevi, 2000), 284.

toplumunun Osmanlı kültürüyle etkileşim içinde olduğunu ve bu kültürel unsurların gündelik yaşam pratiklerinde yer aldığını göstermektedir.

Loksandra aracılığıyla, savaş öncesi ve sonrası İstanbul Rum toplumunun gündelik yaşamı ve tarihsel dönüşümleri takip edilebilmektedir. Eserde gündelik yaşamın yanı sıra Loksandra'nın mutfak düzenine, hazırladığı yemek ve tatlılara, kadınların el işi gibi uğraşlarına ve İstanbul'a özgü kültürel unsurlara da yer verilmiştir. [10] Bu kültürel etkileşim, romanda gündelik yaşamın kadın bakış açısından betimlenmesinde belirginleşmektedir. Nitekim İstanbul, anlatıda toplumsal yönü dışında ev kültürü üzerinden de anlatılmaktadır. Kurulan sofralar, el işi nakış işlemeler ve gündelik eşyalar aracılığıyla şekillenen bu kültürel yapı, bilhassa kadınların ve esas olarak Loksandra'nın bakış açısıyla aktarılmaktadır. Bu yönüyle eser, İstanbul Rum toplumunun gündelik yaşamını, ev kültürünü ve aile içi ilişkilerini kadın deneyimi ekseninde de yansıtmaktadır.[11]

3. Mekânın Anlatıdaki İşlevi

Edebî anlatılarda mekân, olayların gerçekleştiği fiziksel bir alan olmanın ötesinde, anlatının kurucu unsurlarından biri olarak işlev görmektedir. Roman kuramı açısından mekân, olay örgüsünün gelişimini destekleyen, karakterlerin psikolojik ve toplumsal konumlarını yansıtan ve metnin genel atmosferini kuran temel bir yapı taşıdır. Bu çerçevede mekân, ülkeler ve şehirler gibi geniş ölçekli alanların taşıdığı sembolik anlamlardan, doğaya ait unsurlara, yollar, meydanlar, yapılar ve evler gibi toplumsal yaşamın somut görünümlerine uzanan geniş bir yelpazede değerlendirilmektedir. Kimi anlatılarda nesneler ile insan bedeni ya da bedenin parçaları dahi mekânın bir parçası olarak konumlandırılmaktadır.[12]

Karakterler ve olay örgüsüyle kurduğu doğal ilişki sayesinde mekân, kurmaca dünyanın ayrılmaz bir parçası hâline gelerek anlatının bütünlüğünü sağlamaktadır. Karakterin mekânla kurduğu ilişki daha anlamlı bir boyut kazanırken, mekânın anlatı içerisindeki işlevi de derinlik kazanmaktadır. Dolayısıyla mekân, "*tanıtım*" ya da "*takdim*" işlevinin ötesinde, olayların gerçekleştiği çevreyi tanıtarak karakterleri belirginleştiren, toplumsal yapıyı yansıtan ve anlatının atmosferini kuran işlevsel bir unsurdur.[13] Bu noktada mekânın anlatı içindeki işlevi, toplumsal boyutuyla birlikte ele alınmasını gerekli kılmaktadır. Henri Lefebvre'ye göre mekân, toplumsal ilişkiler tarafından üretilen ve toplumdan topluma değişen bir olgudur. Lefebvre, mekânın hem bir ürün hem de üretim süreçlerine müdahil olan bir unsur olduğunu vurgulayarak mekânın ekonomik, toplumsal ve kültürel ilişkilerle iç içe geçmiş toplumsal bir ürün olduğunu belirtmektedir.[14] Bu toplumsal yaklaşımın yanı sıra mekânın bireysel deneyim ve imgelemle kurduğu ilişki de dikkat çekicidir.

Gaston Bachelard, mekânı özellikle bilinç ve şiirsel imgelem düzeyinde ele alarak bireyin iç dünyasında taşıdığı anlamlara dikkat çekmiştir. Bachelard'a göre mekân, fiziksel bir çevre dışında bireyin anıları, deneyimleri ve imgesel yaşantısıyla bütünleşen bir varlık alanıdır. Bachelard, özellikle ev ve ev içi alanlara bağlı mekânların, bireyin geçmişini koruyan ve hatıraları saklayan "*sığınaklar*" olarak işlev gördüğünü aktarmaktadır. Bu doğrultuda mekân, zamanı kendi içinde yoğunlaştıran bir yapıya dönüşmektedir. Bireyin geçmiş deneyimleri, kronolojik bir zaman akışı dışında belirli mekânsal odaklarda birikmekte ve bu mekânlar aracılığıyla yeniden hatırlanmaktadır. Bu yönüyle mekân, belleğin taşıyıcısı olarak işlev görmekte ve bireyin iç dünyasını anlamada belirleyici bir unsur hâline gelmektedir.[15] Bachelard'ın hafıza ve yaşanmışlık vurgusu, mekânın toplumsal ve kültürel değerlerin aktarımındaki rolünü yansıtmaktadır.

Kurmaca dünyada mekânın işlevi, toplumsal gerçekliğin aktarımında da belirleyici bir rol üstlenmektedir. Bu temelde mekân, bünyesinde barındırdığı kültürel, ekonomik ve gündelik yaşam unsurları aracılığıyla toplumsal değerleri yansıtmakta ve romanın toplumsal bir nitelik kazanmasını sağlamaktadır. Mehmet Tekin'in de vurguladığı üzere mekân, uygarlığın ve toplumsallaşmanın somut

[10] Petros Markaris, "I Poli ke o ikiakos politismos tis: Apo tin Loksandra stin Politiki Kouzina," *Nea Estia* 155, no. 1764 (2004): 181.
[11] Özlem Kardaş, "I parousia tis Konstandinoupolis se ellines pezografous: G. Theotokas, Leonis, M. Iordanidou, Loksandra, Thr. Kastanakis, O Chatzi Manouil, Th. Korovinis, Fachise Tsika, G. Makridakis, I Alosi tis Konstandias" (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selanik Aristoteles Üniversitesi, 2015), 45.
[12] Fatih Tepebaşlı, *Roman İncelemesine Giriş* (Konya: Çizgi Kitabevi, 2012), 65.
[13] Mehmet Tekin, *Roman Sanatı: Romanın Unsurları* (İstanbul: Ötüken Yayınları, 2015), 143.
[14] Henri Lefebvre, *Mekânın Üretimi*, çev. Işık Ergüden (İstanbul: Sel Yayıncılık, 2014), 24–25.
[15] Gaston Bachelard, *Mekânın Poetikası*, çev. Aykut Derman (İstanbul: Kesit Yayıncılık, 1996), 40–46.

bir göstergesi olarak değerlendirilmektedir. Bir dönemin toplumsal yapısı, yaşam biçimi, eşya kültürü, gündelik alışkanlıkları ve dilsel kullanımları mekânsal tasvirler aracılığıyla edebî metne aktarılmaktadır.[16]

Mekânın toplumsal işlevi, kimlik inşası sürecinde de belirginlik kazanmaktadır. Özellikle azınlıklar ve belirli topluluklar açısından mekân, bireye ait alan ile çevresi arasındaki sınırı nasıl inşa ettiğini gösteren önemli bir unsur olarak öne çıkmaktadır. Birey ile mekân arasında kurulan ilişki, farklı yaşam alanlarının birbirinden ayrılmasını sağlarken, bu alanlara çeşitli anlamlar yüklenmesine de imkân tanımaktadır. Bu bağlamda "*yer kimliği*" kavramı, bireyin ev, mahalle, sokak ve şehir gibi mekânlarla kurduğu ilişkiyi ifade etmektedir. Dolayısıyla bir mekânın kimliği, fiziksel özelliklerinden ziyade bireyler tarafından nasıl algılandığı ve deneyimlendiği doğrultusunda şekillenmektedir.[17] Bu çerçevede mekânın kimlik inşasındaki rolü, *Loksandra* romanında karşılık bulmaktadır. Yordanidu'nun anlatısında İstanbul, olayların yaşandığı bir mekân olmanın ötesinde bireysel deneyimlerin, toplumsal ilişkilerin, kültürel belleğin iç içe geçtiği, Rum toplumunun yaşamını yansıtan bir algısal mekândır. Algısal mekânlar, anlatıda yer alan karakterlerle doğrudan ilişki içerisinde bulunan ve anıların yoğun biçimde deneyimlendiği mekânlardır. Bu mekânlar, yalnızca topografik ve coğrafi bir konumdan ibaret olmayıp anlam yüklü hatıralarla örülü yapıları aracılığıyla karakterlerin iç dünyasını ve geçmişle kurdukları bağı temsil etmektedir.[18]

Algısal mekânlar, işlevsel özelliklerine göre kapalı ve dar mekânlar ile açık ve geniş mekânlar olmak üzere iki başlık altında incelenmektedir. Kapalı ve dar mekânlar, karakterlerin iç dünyalarıyla doğrudan ilişkili olup çoğunlukla ruhsal sıkışmışlık, çatışma ve içe kapanma durumlarını yansıtan alanlar olarak öne çıkmaktadır. Bu tür mekânlarda, fiziksel sınırlar ile karakterin psikolojik durumu örtüşmekte, yaşadığı bunalım, yalnızlık duygusu yansıtılmaktadır.[19] Buna karşılık açık ve geniş mekânlar, karakterin çevresiyle uyum içerisinde olduğu, kendisini daha özgür ve güvende hissettiği alanlardır. Bu tür mekânlarda karakter, bulunduğu çevreyle barış içinde sunulmakta huzur, dinginlik ve aidiyet duyguları açığa çıkmaktadır.[20]

Mekânın algısal boyutu, karakterlerin ruhsal durumunun yanı sıra anlatının nasıl kurgulandığıyla da doğrudan ilişkilidir. Yazar, kendi duygu ve düşüncelerini karakterler aracılığıyla yansıtırken, olay örgüsünü de bu duygular ekseninde kurgulamaktadır. Ancak bu kurgu, anlatım tarzına bağlı olarak okuyucu tarafından farklı şekillerde algılanabilmektedir.[21] Bu durum, mekân tasvirlerinin nesnel ve öznel olmak üzere iki farklı düzlemde ele alınmasını gerekli kılmaktadır. Nesnel tasvirlerde mekân, gözleme dayalı ve ayrıntılı bir biçimde sunulurken, öznel tasvirlerde karakterin ruh hâline bağlı olarak seçilen ve anlam kazanan unsurlara yer verilmektedir.[22] Bu çerçeve, Maria Yordanidu'nun *Loksandra* romanında mekânın nasıl kurgulandığını çözümlemek açısından işlevsel bir zemin sunmaktadır. Nitekim romanda İstanbul, toplumsal ilişkilerin ve bireysel hafızanın şekillendiği, karakterlerin iç dünyalarıyla bütünleşen huzur buldukları algısal bir mekân olarak öne çıkmaktadır.

4. Romanda Algısal Mekân Olarak İstanbul

Maria Yordanidu'nun *Loksandra* romanında İstanbul, anıların, kültürel kimliğin ve toplumsal ilişkilerin kurulduğu, Rum kültürünü ve "eski İstanbul"un kozmopolit yapısını yansıtan açık ve algısal bir mekân olarak kurgulanmıştır. Roman boyunca adı geçen mekânlar, karakterlerin gündelik yaşamlarıyla bütünleşerek hem bireysel hem de kolektif hafızayı görünür kılmaktadır. Çeşitli olay örgüleriyle Rum Ortodoks toplumunun İstanbul'daki yaşamı, gelenek ve görenekleri, Rum nüfusunun yoğun olarak yaşadığı Kurtuluş, Beyoğlu ve Fener gibi semtlerde düzenlenen eğlenceler, bayram sofraları, akrabalık ilişkileri, halk kültürüne ait unsurlar ve kilise ziyaretleri aktarılmaktadır.

---

[16] Tekin, *Roman Sanatı*, 145.
[17] Ali Budak, *Roman Kimlik Kültür: Kuramsal Metin İncelemeleri* (İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınları, 2017), 60.
[18] Ramazan Korkmaz ve Veysel Şahin, *Romanda Mekân: Romanda Mekân Poetiği ve Çözümlemeler* (Ankara: Akçağ Yayınları, 2017), 13.
[19] Murat Belge, *Edebiyat Üzerine Yazılar* (İstanbul: İletişim Yayınları, 1998), 37–38; Korkmaz ve Şahin, *Romanda Mekân*, 14–16.
[20] Korkmaz ve Şahin, *Romanda Mekân*, 21–22.
[21] Berna Moran, *Edebiyat Kuramları ve Eleştiri* (İstanbul: Cem Yayınevi, 2002), 59–60.
[22] Nurullah Çetin, *Roman Çözümleme Yöntemi* (Ankara: Öncü Kitap, 2007), 137–41.

Eserde Türk-Rum ilişkilerini yansıtan unsurların yanı sıra Nasrettin Hoca fıkraları gibi kültürel aktarım örneklerine de yer verilmiştir. Tulumbacı, manav, bekçi, salepçi ve kömürcü gibi mesleklerin betimlenmesi ise dönemin toplumsal yapısını ve meslek çeşitliliğini göstermektedir. Bu unsurlar, anlatı boyunca İstanbul'un sosyal dokusunu yansıtmaktadır. Bunun yanı sıra eserde, İstanbul'un farklı mekânları çevresel ve algısal boyutlarıyla tasvir edilerek şehrin gündelik yaşamla iç içe geçmiş yapısı yansıtılmış ve İstanbul "şehirlerin kraliçesi" olarak imgelenmiştir.

Eğitim amacıyla İstanbul'a gelen Dimitro'nun, şehrin büyüleyici görünümü karşısındaki hayranlığı, mekânın karakter üzerindeki etkisini yansıtmaktadır. Karadeniz ile Marmara Denizi arasında, Doğu ile Batı'nın Ayasofya çevresinde kesiştiği İstanbul, tarihsel ve coğrafi özgünlüğüyle öne çıkmaktadır:

> "*İstanbul'a varınca Dimitro'nun gözleri parıldamıştı. Güzelim Yeditepe. "Selam sana İstanbul, şehirlerin Kraliçesi." İki kıta üzerine yayılmış İstanbul bir yandan kuzeyde Karadeniz'i, bir yandan da güneyde Marmara'yı kucaklıyordu. Bu iki denizden gelen karşılıklı akıntıların, onu elde etmek için yürüyüşe geçmiş olduklarını sanırsınız. Doğu ile Batı güreşiyor, onu paylaşamıyorlar, Sarayburnu önlerinde, İstanbul'un kalbi Ayasofya'nın ayakları altında köpürüyor ve dolanıp duruyorlar*."[23]

İstanbul'un "şehirlerin kraliçesi" olarak betimlenmesinin ardından, semtlerin ayrıntılı tasvirleri aracılığıyla şehrin tarihsel geçmişi ile Rum toplumunun gelenek ve göreneklerine de yer verilmektedir. Bu bağlamda Rum nüfusun yoğun olarak yaşadığı Kurtuluş, Fener ve Beyoğlu gibi semtler, toplumsal ilişkilerin, kültürel zenginliğin ve kolektif kimliğin şekillendiği mekânlar olarak öne çıkmaktadır. Anlatıda özellikle Kurtuluş için kullanılan "*Yahu burası Yunanistan!*"[24] benzetmesi, bölgenin Rum kimliğiyle kurduğu güçlü bağa işaret etmektedir. Romanda Kurtuluş, İstanbul Rumlarının dilini, geleneklerini ve gündelik yaşam pratiklerini koruyan bir kültürel merkez olarak konumlandırılmıştır. Bu çerçevede Büyük Perhiz öncesinde gerçekleştirilen Kathari Deftera ve Baklahorani Karnavalı[25] gibi ritüeller, semtin sosyal yaşamını yansıtan önemli unsurlar arasında yer almaktadır. Yaklaşık beş yüz yıl boyunca sürdürülen bu kutlamalar, kolektif hafızanın ve kültürel sürekliliğin korunmasına katkı sağlayan toplumsal etkinlikler olarak aktarılmaktadır. Anlatıda Kurtuluş, Batılılaşma ile bütünleşen Beyoğlu ve Galata'dan farklı olarak kendi kültürel dokusunu ve Bizans'tan devralınan sürekliliği koruyan bir mekân olarak tasvir edilmektedir:

> "*Tarihi Ay-Dimitri tapınağı çevresinde Tatavlalılar, okulları, spor salonları ve gazinoları ile tam bir birlik içinde yaşamaktaydılar. Birbirlerine olan bağlılıkları ile Roma'lılar devrindeki Hıristiyan toplulukları hatırlatıyorlardı. İstanbul'un nüfusu yüzde yüz Rum olan tek semti Tatavla idi. Bir Türk, kendisine yalvarsan da buraya adım atmak istemezdi. Eski gelenek ve görenekler burada korunuyordu. [...] İstanbul'un her yerinde gelen Rumların toplandıkları Baklahorani de buradaydı.*"[26]

Kurtuluş'un yanı sıra Fener semti de romanda Rum toplumunun düşünsel ve kültürel merkezi olarak öne çıkmaktadır. Bu semtteki okullar, dernekler ve dinî kurumlar aracılığıyla Yunan Aydınlanmasının önemli kültür merkezlerinden biri olarak kabul edilen Fener semtine anlatıda ayrıntılı biçimde yer verilmemesine rağmen, semtin tarihsel ve kültürel ağırlığı vurgulanmıştır. Anlatıda, Fener'in eski ihtişamını büyük ölçüde yitirmiş olduğu belirtilse de Rum toplumu açısından düşünsel önemini koruduğu ifade edilmektedir: "*Küçük Haliç'te bulunan Fener, eski parlaklığını kaybetmiş olmasına*

[23] Maria Yordanidu, *Loksandra: İstanbul Düşü*, çev. Osman Bleda (İstanbul: Belge Yayıncılık, 1992), 13.
[24] Yordanidu, *Loksandra: İstanbul Düşü*, 87.
[25] Baklahorani/Tatavla/Apukurya Karnavalı 19. yüzyıl sonu ve 20. yüzyıl başlarında Kurtuluş'ta Rum Ortodoks topluluğu tarafından Büyük Perhiz öncesinde düzenlenen, Antik Yunan ve Roma karnaval geleneklerinden izler taşıyan bir kutlama geleneğidir. Triodion döneminin sonunda ve Büyük Perhiz'in başlangıcında gerçekleştirilen bu kutlamalar, Antik Yunan ve Roma karnaval gelenekleri ile Ortodoks dinî takviminin birleşimini yansıtmaktadır. Katılımcıların maskeler ve kostümlerle sokaklara çıkarak müzik, dans ve çeşitli gösteriler düzenlediği bu şenlikler, Kurtuluş'tan Beyoğlu'na uzanan kutlamalar farklı etnik ve dinî toplulukların katılımıyla İstanbul'un kozmopolit yapısını görünür kılmıştır. 20. yüzyıl ortalarına kadar varlığını sürdüren karnaval, 1920'li yıllardan itibaren giderek azalmış ve 1940'lı yıllarda kesintiye uğramıştır. Günümüzde 2010'lu yıllardan itibaren sınırlı şekilde yeniden canlandırılmaktadır. Detaylı bilgi için bkz. Paraskevi Dandali, "The Story of Baklahorani: Carnival Traditions in Istanbul," *ANAMED*, accessed April 25, 2026, https://anamed.ku.edu.tr/the-story-of-baklahorani-carnival-traditions-in-istanbul-2/
[26] Yordanidu, *Loksandra: İstanbul Düşü*, 29–32.

rağmen Rumların düşünce merkezi olmaya devam ediyordu."[27] Semtin Rum toplumu açısından taşıdığı önem, eserde Fener Rum Erkek Lisesi'nin (Μεγάλη του Γένους Σχολή) İstanbul Rumları ve Yunan kimliği üzerindeki kültürel etkisiyle de ilişkilendirilmiştir.

Rum nüfusunun yoğun olarak yaşadığı yerler arasında Arnavutköy, Büyükdere ve Tarabya da anılmaktadır. Özellikle Avrupa Yakası'nın tasviri sırasında bu bölgelerde ağırlıklı olarak Rumların ve Avrupalı toplulukların yaşadığı belirtilmekte, bölgenin Avrupa kentlerini andıran yapısına dikkat çekilmektedir: "*Boğazın Avrupa Yakasında genel olarak Rumlar ve Avrupa asıllı kişiler otururdu: -Mega Rema, Büyükdere ve Tarabya gibi semtlerin Avrupa'dan farkı yoktu*."[28] Bu betimleme aracılığıyla Maria Yordanidu, Avrupa Yakası'nın Batılı yaşam tarzına ve kozmopolit toplumsal yapısına dikkat çekmiştir.

İstanbul'un kozmopolit yapısı Avrupa ve Anadolu yakaları üzerinden kurulan mekânsal karşıtlık aracılığıyla da takip edilebilmektedir. Şehrin iki kıyı arasında konumlanışı, farklı toplulukların kendi geleneklerini ve yaşam biçimlerini koruduğu kültürel bir harman olarak anlatılmaktadır. Avrupa Yakası'nda ağırlıklı olarak Rumların ve Avrupalı toplulukların, Anadolu Yakası'nda ise Türk nüfusun yoğun olduğu belirtilmiştir. Ramazan davulları ve masalsı bir ses olarak yükselen ezan, Anadolu Yakası'nın gündelik yaşamını ve dinî atmosferini yansıtan unsurlar olarak öne çıkmaktadır.[29] Bu yönüyle İstanbul, farklı inançların, ritüellerin ve yaşam biçimlerinin bir arada var olduğu kozmopolit bir mekân olarak imgelenmiştir:

> "*O devirde İstanbul, Anadolu ve Avrupa kıyılarına yayılmış, şehirlisi ve köylüsüyle bir harman yeriydi. Her şehrin, her semtin, her köyün kendine özgü bir niteliği bulunur ve bu mekânlarda çoğunluğu oluşturan nüfusun gelenek ve görenekleri hüküm sürerdi. Boğaz'ın Avrupa yakasında genel olarak Rumlar ve Avrupa kökenli topluluklar yaşardı; Mega Rema, Büyükdere ve Tarabya gibi semtler Avrupa şehirlerinden farksız bir görünüm sergilerdi. Asya yakasında ise Ramazan ayının gelişi, müminlere hatırlatmak amacıyla çalınan davullarla duyurulurdu. Burada müezzin, günde beş vakit aksatmadan Allah'ın birliğini ve Muhammed'in O'nun peygamberi olduğunu ilan ederdi. Müezzinin sesi, sanki bir masal âleminden geliyormuş gibi Avrupa yakasından işitilirdi."*[30]

Eserde, Rum toplumunun görece merkezî konumuna karşın Türk, Ermeni, Yahudi, Arnavut ve Tatar topluluklarının belirli sınırlar dâhilinde, birbirleriyle tam anlamıyla iç içe geçmeden bir arada yaşadıkları bilgisi verilmektedir. Bu durum, farklı etnik ve kültürel grupların kendi kimliklerini koruyarak sürdürdükleri birlikte yaşama kültürünü bir diğer ifadeyle kültürel kozmopolitliği temsil etmektedir. Kültürlerin bir arada varlık gösterdiği anlatıda, özellikle sıradan Müslüman halka yönelik saygı tutumunun hâkim olduğu görülmektedir. Loksandra'nın bekçiye düzenli olarak ikramlarda bulunması ve farklı meslek gruplarıyla kurduğu gündelik ilişkiler, bu yaklaşımın somut yansımaları arasında yer almaktadır. Sıradan halka duyulan saygıya karşın eleştirel tavrın doğrudan yöneticilere ve padişahlara yöneltilmesi, anlatı boyunca çeşitli olay örgülerinde göze çarpmaktadır. Zaman zaman halka yönelik kullanılan "Müslüman Köpekler" "Αγαρηνά σκυλιά"[31] [Agarina skilia][32] gibi ifadelerin,[33] özellikle savaş ve siyasi çalkantıları içeren sohbetler sırasında ortaya çıkması anlık öfke ve tepkiyi yansıtmaktadır. Ancak bu tür söylemlere rağmen Loksandra, yaşanan siyasi gelişmelerin sorumluluğunu yönetime atfetmekte, halkın bu süreçlerle doğrudan ilişkisi olmadığını vurgulayarak onlara karşı kalıcı bir düşmanlık geliştirmemektedir. Loksandra'nın tutumu, farklı toplumsal kesimler arasında ayrım gözeten ve gündelik yaşam pratikleri içinde şekillenen mesafeli fakat saygıya dayalı bir birlikte yaşama anlayışını temsil etmektedir.

---

[27] Yordanidu, *Loksandra: İstanbul Düşü*, 14.
[28] Yordanidu, *Loksandra: İstanbul Düşü*, 14.
[29] Damla Demirözü, "Çağdaş Yunan Edebiyatının Biri Rum (Loksandra) Diğeri Yunan (Leonis) İki Karakterinin Gözünden İstanbul (1839–1922)," *Roman Kahramanları*, no. 38 (2019): 130.
[30] Yordanidu, *Loksandra: İstanbul Düşü*, 14–15.
[31] Αγαρηνά σκυλιά: Müslüman Köpekler. Αγαρηνός-ή-ό: 1. Bizans Dönemi Müslümanlara, Araplara yönelik kullanılan ifadedir. 2. Karakterize etme amaçlı Türk/sert, barbar gibi anlamlarda da kullanılmıştır. Bkz. Yorgos Mpampiniotis, *Leksiko tis neas ellinikis glossas* (Atina: Kentro Leksikologias, 2019), 48.
[32] Maria Yordanidu, *Loksandra* (Atina: Estia, 2016), 46.
[33] Bu ifade Türkçe çeviriye dâhil edilmemiştir.

> "*—Vah! Üç kere Vah! Canlara kıyılıyor, anaların gözleri yine yaşlı. Cehennem ateşinde yanasıcalar! Köpekler! [...] Öyle ya, bu olayların Ali ile ya da parmağında dolama çıkınca gelip kendisinden ayazma suyu isteyen yumurtacısı Mustafa ile ne ilgisi vardı?*"[34]

Bakırköy, romanda Loksandra'nın aidiyet duygusunu, gündelik yaşamını ve aile ilişkilerini yansıtan algısal bir mekân olarak merkezî bir konumdadır. Loksandra'nın yemek kültürüne verdiği önem doğrultusunda hazırladığı sofralar, Kadıköy, Kurtuluş ve Boğaz çevresinden gelen akrabaları bir araya getirmekte, bu durum semti aile bağlarının ve toplumsal dayanışmanın kurulduğu bir buluşma alanına dönüştürmektedir. Marmara Denizi'ne bakan konumu, doğal çevresi ve sakin atmosferiyle tasvir edilen ve diğer semtlerle kıyaslanan Bakırköy, Loksandra'nın yaşamla kurduğu bağın temsilcisidir: "*Loksandra'yı, gözlerini bağlayıp hiç bilmediği bir yere bırakırsanız ve sonra da ona, nerede olduğunu sorarsanız size derdi ki «Nerede olduğumu bilmiyorum, ama Bakırköy'de olmadığımı biliyorum.» Bakırköy'ün havası onun derisine işlemişti*."[35]

Anlatıda algısal yönüyle öne çıkan mekânlardan bir diğeri de Balıklı Meryem Ana Kilisesi'dir. Zoodohos Pigi (Ζωοδόχος Πηγή) adıyla da bilinen kilise, İstanbul surlarına yakın konumu ve şifalı olduğuna inanılan ayazmasıyla İstanbul Rum Ortodoks toplumunun önemli dinî merkezlerinden biri olarak imgelenmektedir. Yedikule ile Silivrikapı arasında selvi ağaçlarıyla çevrili bir bölgede konumlanan Balıklı,[36] anlatıda doğal çevresi ve dinî atmosferiyle dikkat çekmektedir. Roman boyunca kilise ve çevresinde yer alan ayazma, Loksandra'nın huzur bulduğu, kendisini manevi açıdan güvende hissettiği ve şifa aradığı kutsal bir mekân olarak tasvir edilmektedir. Loksandra'nın Balıklı'dan dönüşünde duyduğu mutluluk, karakter ile mekân arasında kurulan duygusal bağı ortaya koymaktadır: "*Bugün Balıklı'da kendimi çok mutlu hissettim. Ama çok diyorum size*."[37]

Balıklı Meryem Ana Kilisesi'nin tarihsel geçmişine yer verilmekte ve mekânın Bizans döneminden itibaren taşıdığı önem vurgulanmaktadır. Zoodohos Pigi ya da resmî adıyla Panagia Pigi Kilisesi, İstanbul surlarına yakın konumu ve ayazmasıyla Rum Ortodoks toplumu açısından önemli bir ibadet merkezi olarak işlev görmektedir. Kaynaklarda kilisenin ilk olarak İmparator I. Leo (457–474) döneminde yaptırıldığı, İmparator I. Justinianos (527–565) tarafından genişletildiği ve Ayasofya'dan arta kalan yapı malzemelerinin burada kullanıldığı aktarılmaktadır. Tarihçi Kedrenos, bu inşa faaliyetlerinin 560 yılında gerçekleştiğini belirtmiştir. Bunun yanı sıra II. Murad döneminde, 1422 yılında bölgedeki kuşatma sırasında kilisenin yıkıldığı, daha sonra Terkos Metropoliti Nikodimos tarafından 1726–1727 yıllarında yeniden inşa edildiği ifade edilmektedir.[38] Romanda bu tarihsel arka plan, Loksandra'nın inanç dünyasıyla ilişkilendirilmiştir:

> "*Söylentiye göre, böbreklerinden hasta olan Kayzer Jüstinyen Balıklı'da şifa bulunca, Ayasofya'nın yapımından arta kalan malzeme ile buradaki Zoodohos Pigi kilisesini onarmıştı. Bu kilise sonraları yeniçerilerce yerle bir edilmişti. Şimdiki kilise ise çok daha sonraları yapılmıştı. Tapınağın avlusunda kilise mensuplarının daireleri vardı. Onların bitişiğinde en büyük Ortodoks Mezarlığı bulunuyordu. Daha ötede (İstanbul'un en iyi doktorlarının çalıştığı hastane, tımarhane ve darül-acezesi ile) Milli Hayır Cemiyeti vardı.*"[39]

Çeşitli olay örgüleriyle Balıklı'da bulunan ayazmanın şifa verici yönüne ve İstanbul'un fethi ile hafızalara kazınan rivayete de yer verilmiştir. Fetih sırasında tavadan suya atladığına inanılan balıklara dair rivayet, İstanbul Rum halk kültürünün dikkat çekici anlatılarından biri olarak metinde yer almaktadır. Edmondo De Amicis'in İstanbul üzerine kaleme aldığı seyahatnamesinde de aktarılan bu rivayete göre, İstanbul'un fethedildiği sırada balık kızartan bir keşişe şehrin fethedildiği haberi verilir. Keşiş ise buna ancak tavadaki balıkların canlanıp suya atlaması durumunda inanacağını söyler. Bunun üzerine yarı kızarmış balıkların tavadan fırlayarak kilisede yer alan havuza atladığına inanılmaktadır.[40] Anlatıda bu rivayete yer verilerek ayazmanın berrak suları ve havuzda yüzen balıkları, Balıklı Meryem Ana

[34] Yordanidu, *Loksandra: İstanbul Düşü*, 37–38.
[35] Yordanidu, *Loksandra: İstanbul Düşü*, 89.
[36] Joseph von Hammer, *İstanbul ve Boğaziçi*, çev. Senail Özkan (Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 2011), 257.
[37] Yordanidu, *Loksandra: İstanbul Düşü*, 44.
[38] Ömer Arısoy ve Mustafa Aydın, *Zeytinburnu Rehberi* (İstanbul: Zeytinburnu Belediyesi Kültür Yayınları, 2010), 59–60.
[39] Yordanidu, *Loksandra: İstanbul Düşü*, 39.
[40] Edmondo De Amicis, *İstanbul (1874)*, çev. Beynun Akyavaş (Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1993), 272.

Kilisesi'nin mistik ve kutsal atmosferini güçlendiren sembolik unsurlar olarak öne çıkmaktadır: "*Zoodohos Pigi, berrak suları bir havuzda toplanan bir kaynaktı. Havuzda küçük balıklar yüzüyordu. Türkler İstanbul'u alınca bu balıklar tavadan suya atlamışlardı. Sayılarının her zaman yedi olması gerekiyordu. Ama havuzda yüzen bunca sarıbalık arasında o yedi balığı nasıl ayırırdın?*"[41]

Ayazmanın şifa verici gücüne duyulan inanç, Loksandra'nın davranışları üzerinden aktarılmaktadır. Romanda Balıklı Ayazması'nın umut ve şifa arayışının merkezlerinden biri olarak kurgulanması, İstanbul'daki ayazma kültürünün tarihsel ve dinsel anlamıyla doğrudan ilişkilidir. İstanbul halk kültüründe önemli bir yere sahip olan ayazmalar, Rum Ortodoks inancında kutsal kabul edilen, şifa verdiğine inanılan su kaynakları ve bu kaynakların çevresinde şekillenen dinî yapılar olarak öne çıkmaktadır. Ortodoks geleneğinde genellikle bir aziz ya da azize ile ilişkilendirilen ayazmaların manevi koruyuculuk taşıdığına inanılmaktadır. Bu bağlamda Bizans döneminden itibaren kutsal kabul edilen Balıklı Ayazması, özellikle göz ve cilt hastalıklarına iyi geldiği düşüncesiyle yüzyıllar boyunca ziyaret edilen önemli bir şifa merkezi hâline gelmiştir. İstanbul'da farklı ayazmalar bulunmasına rağmen Balıklı Ayazması, Rum Ortodoks toplumu ve farklı inanç grupları tarafından ziyaret edilen ortak kutsal mekânlar arasında değerlendirilmektedir.[42] Bu ortak kutsal mekân algısı eserde, Loksandra'nın ayazma suyunu şifa amacıyla talep edenlere ulaştırması ve onların adına Panaya'ya mum yakması şeklinde gündelik yaşamın bir parçası olarak imgelenmiştir.

> "*Mutfağın kapısından gizlice Türkler girip çıkıyorlardı. Kimisi ayazma istiyor, kimisi de ondan, hesabına Panaya'ya mum yakmasını rica ediyordu. Geliş gidiş Loksandra'nın evi Yoksullara Yardım Kurumu'na döndü. Balıklı'dan galon galon ayazma suyu geliyordu. [...] Sonra da zararı yok diye düşündü. Balıklı'daki Meryem Ana'nın iyileştiremeyeceği ne vardı.*"[43]

Romanın ilerleyen bölümlerinde Balıklı, Loksandra'nın İstanbul'a duyduğu bağlılığın sembolik mekânlarından birine dönüşmektedir. Loksandra'nın Atina'ya gitmeden önce Balıklı'ya giderek dua etmesi ve memleketine yeniden dönebilmeyi dilemesi, karakterin İstanbul ile kurduğu bağı ve aidiyetini ortaya koymaktadır: "*Yaz sonunda, İstanbul'dan ayrılacakları an gelince, Loksandra koliva pişirip Balıklı'ya gitti. Toprağına veda etmeye ve geri dönmeyi nasip etmesi için Meryem Ana'ya yalvarmaya gitti*."[44]

Romanda dikkat çeken bir diğer mekân ise Üsküdar Amerikan Kız Koleji'dir. Maria Yordanidu'nun da eğitim gördüğü bu kurum, anlatıda kadın eğitimi, modernleşme ve bireysel özgürleşme düşünceleriyle ilişkilendirilmiştir. 19. yüzyılın ikinci yarısında Amerikan misyonerleri tarafından kurulan kolej, Osmanlı toplumunda özellikle kız çocuklarının eğitimine yönelik yeni bir anlayışı temsil etmektedir. Başlangıçta Ermeni toplumu merkezli bir eğitim politikası izleyen kolej, zamanla Rum ve Türk aileler tarafından da tercih edilen önemli bir eğitim kurumuna dönüşmüştür. Eğitim programında İngilizce, Fransızca, Yunanca ve Türkçe gibi dillere yer verilmesi, okulun çok kültürlü yapısını ortaya koymaktadır.[45]

Üsküdar Amerikan Kız Koleji'nin betimlendiği bölümlerde Rum kadınlarının geleneksel ev içi eğitim anlayışının dışına çıkarak Avrupalı kadınlar gibi eğitim görmeleri gerektiği düşüncesi vurgulanmaktadır. Anna'nın kendi ayakları üzerinde durabilen modern bir kadın olarak yetişmesi amacıyla Üsküdar Amerikan Koleji'ne yatılı olarak gönderilmesi, kadın eğitimi ve toplumsal dönüşüm düşüncesini temsil etmektedir: "*Avrupa'da kadınlar serbestti ve Rum kadınlarının da uygarlaşmaları vakti gelmişti. Doğrusu da buydu ve Anna artık herhangi bir okula giderek biraz İngilizce ve Fransızca öğrenmeli, ondan sonra da kendi ekmeğini kazanmalı ve annesine de bakmalıydı*."[46]

Anlatıda kolej, kadınların toplumsal yaşama katılımını, bireysel gelişimini ve modernleşme sürecini temsil eden, Anna'nın kendisini huzurlu ve özgür hissettiği algısal bir mekân olarak kurgulanmaktadır.

---

[41] Yordanidu, *Loksandra: İstanbul Düşü*, 39.
[42] Iosif Konstantinidis, "Agiasmata tis Polis," *Epi Tin Pigin tou Agiasmatos*, no. 7 (2009): 8.
[43] Yordanidu, *Loksandra: İstanbul Düşü*, 62.
[44] Yordanidu, *Loksandra: İstanbul Düşü*, 154.
[45] Teyfur Erdoğdu, "Üsküdar Amerikan Kız Koleji'nin Kısa Tarihi", *Üsküdar Sempozyumu I Bildiriler*, cilt 1 (İstanbul: Üsküdar Belediyesi, 2004), 302–3, 308–15.
[46] Yordanidu, *Loksandra: İstanbul Düşü*, 197.

Geniş parkları, ahşap yapıları ve oyun oynayan çocuklarla dolu atmosferi, koleji katı kurallara sahip bir eğitim kurumundan güven ve aidiyet duygusu uyandıran bir yaşam alanına dönüştürmektedir:

> "*Parka girdiler. Anna, okulu görebilmek için sağına soluna bakınıyordu. Uzakta, okula benzemeyen güzel bir yapı görünüyordu. Solunda, çam ağaçları içinde ahşap bir konak vardı. […] İlerledikçe, ucu bucağı olmayan bu park içinde başka yapılar göze çarpıyordu. […] Ötede beride başıboş çocuklar dolanıp duruyorlardı. Kimileri çimlerin üzerine uzanmıştı. Kimileri oyun oynuyor, kimileri de ağaçlara tırmanıyordu. […] Anna'nın yüreği hopladı.*"[47]

Sonuç

Çağdaş Yunan edebiyatında Maria Yordanidu'nun Loksandra romanı, İstanbul'u tarihsel, kültürel ve toplumsal boyutlarıyla ele alan önemli romanlardan biri olarak kabul edilmektedir. İstanbul, anlatı boyunca olayların yaşandığı bir mekân olmanın ötesinde bireysel hafızanın, kültürel aidiyetin ve Ortodoks Rum toplumunun gündelik yaşamını yansıtan algısal bir mekân olarak kurgulanmıştır. Yordanidu, çocukluk anıları ve İstanbul'a olan özleminden hareketle eserini kaleme almış ve İstanbul'un kozmopolit yapısını ayrıntılı betimlemelerle aktarmıştır. Bu yönüyle eserde İstanbul çeşitli semtleri ve algısal yönüyle dikkat çekmektedir.

Romanda yer alan semtler, özellikle Loksandra karakterinin ruhsal dünyası ve duygularıyla anlam kazanmıştır. Kurtuluş, Fener, Beyoğlu gibi semtler Rum toplumunun kültürel belleğini ve toplumsal dayanışmasını temsil eden mekânlar olarak öne çıkarken, Bakırköy aidiyet ve huzur duygusuyla ilişkilendirilmiştir. Balıklı Meryem Ana Kilisesi ve ayazmasıysa inanç ve şifa ekseninde kutsal bir mekân olarak okuyucuya aktarılmıştır. Yazarın eğitim gördüğü Üsküdar Amerikan Kız Koleji kadın eğitimi, modernleşme ve bireysel özgürlük düşünceleriyle ilişkilendirilerek kadın eğitiminin önemine dikkat çekilmiştir. Bununla birlikte İstanbul'un Avrupa Yakası, Batı kültürüyle ilişkilendirilirken Anadolu Yakası ise Türk kültürü ile bütünleştirilmiştir.

Eserde İstanbul'un kozmopolit yapısı, Rumlar, Türkler, Ermeniler, Yahudiler ve diğer toplulukların gündelik yaşamı, ortak kültürel alışkanlıkları ve kaybolmaya yüz tutmuş meslekleri aracılığıyla yansıtılmıştır. Bu topluluklar arasındaki ilişkiler, gündelik hayat içinde gelişen karşılıklı sevgi saygı, kültürel etkileşim ve birlikte yaşama kültürü çerçevesinde aktarılmıştır. Yemek kültürü, hamamlarda kadınların düzenlediği etkinlikler, ayazma ziyaretleri ve mahalle yaşamı gibi unsurlarla İstanbul'un birlikte yaşama kültürüne ve gündelik yaşamına algısal mekânlar aracılığıyla da yer verilmiştir. Bu yönüyle romanda İstanbul, mekân kuramı açısından Henri Lefebvre'nin toplumsal mekân yaklaşımı ile Gaston Bachelard'ın hafıza ve yaşam merkezli mekân anlayış ve algısal mekân anlayışıyla örtüşmektedir. Bu çerçevede Maria Yordanidu, bireysel hafıza ile toplumsal belleği bir araya getirerek İstanbul'u kültürel aidiyetin ve yaşanmışlığın şekillendirdiği bir mekân olarak kurgulamıştır.

[47] Yordanidu, *Loksandra: İstanbul Düşü*, 199.

Declarations / Beyanlar

Author Contributions / Yazar Katkısı

The author is solely responsible for the conception and design of the study, the collection and analysis of the sources, the interpretation of the findings, and the preparation of the manuscript.

Çalışmanın tasarımı, kaynakların toplanması ve analizi, bulguların yorumlanması ve metnin hazırlanması tek yazar tarafından gerçekleştirilmiştir.

Funding / Finansman

The author received no financial support for the research, authorship, and/or publication of this article.

Yazar, bu makalenin araştırılması, yazılması ve/veya yayımlanması için herhangi bir finansal destek almamıştır.

Conflict of Interest / Çıkar Çatışması

The author declares that there is no conflict of interest.

Yazar, herhangi bir çıkar çatışması bulunmadığını beyan eder.

Ethics Committee Approval / Etik Kurul Onayı

This study is based on historical documents, published sources, and the author's personal photographs. It does not involve human participants, personal data, surveys, interviews, or experimental procedures; therefore, ethics committee approval was not required.

Bu çalışma tarihî belgeler, yayımlanmış kaynaklar ve yazara ait kişisel fotoğraflara dayanmaktadır. İnsan katılımcı, kişisel veri, anket, görüşme veya deneysel uygulama içermediğinden etik kurul onayı gerektirmemektedir.

Research and Publication Ethics / Araştırma ve Yayın Etiği

The author declares that the study was conducted in accordance with the principles of scientific research and publication ethics and that all sources used in the study have been appropriately cited.

Yazar, çalışmanın bilimsel araştırma ve yayın etiği ilkelerine uygun olarak hazırlandığını ve yararlanılan bütün kaynakların usulüne uygun biçimde gösterildiğini beyan eder.

Declaration on the Use of Generative Artificial Intelligence / Üretken Yapay Zekâ Kullanım Beyanı

The author declares that no generative artificial intelligence tools were used in the research, analysis, interpretation, or writing of this article.

Yazar, bu makalenin araştırılması, analizi, yorumlanması veya yazılması sürecinde üretken yapay zekâ araçlarının kullanılmadığını beyan eder.

Kaynakça

Kitap ve Makaleler

Amicis, Edmondo De. *İstanbul (1874)*. Çeviren Beynun Akyavaş. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1993.

Arısoy, Ömer, ve Mustafa Aydın. *Zeytinburnu Rehberi*. İstanbul: Zeytinburnu Belediyesi Kültür Yayınları, 2010.

Bachelard, Gaston. *Mekânın Poetikası*. Çeviren Aykut Derman. İstanbul: Kesit Yayıncılık, 1996.

Belge, Murat. *Edebiyat Üzerine Yazılar*. İstanbul: İletişim Yayınları, 1998.

Budak, Ali. *Roman Kimlik Kültür: Kuramsal Metin İncelemeleri*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınları, 2017.

Çetin, Nurullah. *Roman Çözümleme Yöntemi*. Ankara: Öncü Kitap, 2007.

Demirözü, Damla. "Çağdaş Yunan Edebiyatının Biri Rum (Loksandra) Diğeri Yunan (Leonis) İki Karakterinin Gözünden İstanbul (1839–1922)." *Roman Kahramanları*, no. 38 (2019): 127–38.

Erdoğdu, Teyfur. "Üsküdar Amerikan Kız Koleji'nin Kısa Tarihi." In *Üsküdar Sempozyumu I Bildiriler*, c. 1, 302–24. İstanbul: Üsküdar Belediyesi, 2004.

Hammer, Joseph von. *İstanbul ve Boğaziçi*. Çeviren Senail Özkan. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 2011.

Karavia, Maria. "Loksandra saranta chronia meta." *Nea Estia* 155, no. 1764 (2004): 173–174.

Kardaş, Özlem. "I parousia tis Konstandinoupolis se ellines pezografous: G. Theotokas, Leonis, M. Iordanidou, Loksandra, Thr. Kastanakis, O Chatzi Manouil, Th. Korovinis, Fachise Tsika, G. Makridakis, I Alosi tis Konstandias." Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selanik Aristoteles Üniversitesi, 2015.

Kasdagli, Lina. "Maria Iordanidou." *Nea Estia* 126, no. 1498 (1989): 1584–1585.

Konstantinidis, Iosif. "Agiasmata tis Polis." *Epi Tin Pigin tou Agiasmatos*, no. 7 (2009): 8.

Korkmaz, Ramazan, ve Veysel Şahin. *Romanda Mekân: Romanda Mekân Poetiği ve Çözümlemeler*. Ankara: Akçağ Yayınları, 2017.

Lefebvre, Henri. *Mekânın Üretimi*. Çeviren Işık Ergüden. İstanbul: Sel Yayıncılık, 2014.

Markaris, Petros. "I Poli ke o ikiakos politismos tis: Apo tin Loksandra stin Politiki Kouzina." *Nea Estia* 155, no. 1764 (2004): 179–81.

Millas, Herkül. *Türk Romanı ve "Öteki": Ulusal Kimlikte Yunan İmajı*. İstanbul: Sabancı Üniversitesi Yayınevi, 2000.

Moran, Berna. *Edebiyat Kuramları ve Eleştiri*. İstanbul: Cem Yayınevi, 2002.

Mpampiniotis, Yorgos. *Leksiko tis neas ellinikis glossas*. Atina: Kentro Leksikologias, 2019.

Pelevan Memet, Miouzegien. "Çağdaş Yunan Edebiyatında Mekân Olarak İstanbul: 'Leonis,' 'Loksandra' ve 'Hacı Manuil' Romanları." Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi, 2019.

Soydan, Ersoy. "İstanbul Ayazmaları ve Bir İnanç Merkezine Dönüşen Meryem Ana Ayazması." In *International İstanbul Historical Peninsula Symposium 2013*, 645–51. İstanbul: Yıldız Technical University Printing and Publishing Centre, 2014.

Tekin, Mehmet. *Roman Sanatı: Romanın Unsurları*. İstanbul: Ötüken Yayınları, 2015.

Tepebaşlı, Fatih. *Roman İncelemesine Giriş*. Konya: Çizgi Kitabevi, 2012.

Vaios, Charalampos K. *Mnimi tis allis ochthis*. Atina: Ekdoseis Tsoukatou, 1999.

Vitti, Mario. *Istoria tis neoellinikis logotechnias*. Atina: Ekdoseis Odisseas, 2003.

Yordanidu, Maria. *Loksandra: İstanbul Düşü*. Çeviren Osman Bleda. İstanbul: Belge Yayıncılık, 1992.

Yordanidu, Maria. *Loksandra*. Atina: Estia, 2016.

Ziras, Aleksis. “Maria Iordanidou.” In *Leksiko neoellinikis logotechnias: Prosopa, erga, revmata, ori*, 920. Atina: Patakis, 2007.

Çevrimiçi Kaynaklar

“Loksandra.” *ERT Archive*. Accessed February 13, 2026. https://archive.ert.gr/7672/.

Dandali, Paraskevi. “The Story of Baklahorani: Carnival Traditions in Istanbul.” *ANAMED*. Accessed April 25, 2026. https://anamed.ku.edu.tr/the-story-of-baklahorani-carnival-traditions-in-istanbul-2/.

“Αδικιωρισμένος.” *Slang Fandom*. Accessed April 14, 2026. https://slang.fandom.com/el/wiki/Αδικιωρισμένος.